

Nr 200.

Av herr **Karlsson** i Gasabäck, i *anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 84, angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst.*

I det beslut rörande dyrtidstillägg åt statens befattningshavare, som föregående års riksdag fattade, uttalade riksdagen den önskan, att frågan om beräkning av grundtalet under år 1922 förelades riksdagen så tidigt, att eventuellt beslutade förändringar i de år 1921 fastställda grunderna skulle kunna börja tillämpas den 1 april 1922. Uttalandet ifråga dikterades uppenbart av önskan att, därest förhållandena gjorde reduktioner av dyrtidstilläggen nödvändiga, sådana skulle kunna vid riksdagens början första gången vidtagas.

Den proposition, nr 84, som regeringen i berörda fråga avlätit till årets riksdag, synes vara avfattad utan hänsyn till ovan omförmälda uttalande. Dels inkom propositionen först nära två månader efter riksdagens öppnande, dels föreslår densamma bibehållande i allt väsentligt av samma grundtal och övriga dyrtidstilläggsgrunder som föregående år fastställdes.

Man kan då fråga sig, huruvida den situation, vartill uttalandet av 1921 års riksdag syftade, icke inträffat och om sålunda ärendets behandling på sätt detta uttalande förutsatte befunnits obehövt. Härpå svarar departementschefen, att »enär de nuvarande bestämmelserna icke synas på något oskäligt sätt tillgodose tjänstemännen och då den sjunkande prisnivån medför en automatisk sänkning av dyrtidstilläggen, som både för innevarande år och — såvitt nu kan antagas — än mer för det nästkommande avsevärt reducerar kostnaderna för det allmänna, synes mig tillräcklig anledning icke föreligga att vidtaga någon väsentlig ändring i de allmänna grunderna för dyrtidstillägget».

Denna departementschefens argumentation synes emellertid icke vara uttömmande för ett allsidigt bedömande av läget. Frågan huruvida statens befattningshavare bliva skäligt tillgodosedda kan icke avgöras ensamt ur synpunkten av deras egna intressen, utan måste skärskådas ur allmänna utgångspunkter. Äro statens egna finanser nu bättre eller sämre än vad 1921 års riksdag befarade skulle vara fallet vid innevarande tidpunkt? Obestriddligen vida sämre. Jordbruket, landets främsta kraftkälla, bär för närvarande icke de med näringens utövning förenade oundgängliga utgifterna. Industrien ligger antingen helt lamslagen eller pågår endast i begränsad omfattning och därvid i regel med större eller mindre förlust. Handel och skeppsfart drivas, där ej fullständigt stillestånd råder, med nästan undantagslöst uppstående förluster. De i aktier placerade förmögenheterna eller mindre besparingarna smälta i många fall helt eller delvis bort för sina ägare. Landets kreditanstalter äro över hela linjen hårt trängda, där de ej redan äro i färd med att avvecklas. Kommunikationsverken tillämpa, och detta utan att nämnvärt förbättra sin egen ställning, för samfärdsmedlens användning trafiktaxor, som i högsta grad betunga all produktion och handicapa hela det svenska näringslivet gent emot utlandet. Arbetslösheten griper omkring sig för varje dag och anspråken på statens och kommunernas mellankomst för nödens avhjälpande bli allt mera påträngande och vittgående. Hur en ansvarig statsledning under sådana förhållanden kan finna det möjligt att från det allmännas sida bibehålla våra nuvarande lönepålägg på under kristiden starkt förbättrade grundlöner, är icke lätt att förstå. Motvilja mot »rubbningar» i det bestående kan icke utgöra tillräcklig anledning därtill. Passivitet i alla svåra frågor kan vara bekväm, men den är icke tilltalande och verkar icke övertygande. Uraktlåtenhet att handla, då landsintresset fordrar det, hämnar sig starkt. I detta fall synes brist på ett ingripande innebära, att den nuvarande krisen därigenom både fördjupas och förlänges.

Från statstjänarnas sida skall man säkert häremot anföra, att de anse sig vara i sin goda rätt att få fortsatt kompensation för det dock alltjämt utöver fredspriserna liggande kostnadsläget beträffande förnödenhetsvaror och bostäder, vartill komma i regel höjda skatter. Emot dessa erinringar kan genmåljas, att dylika anspråk måste uppgivas, när alla människor stå inför den oundvikliga uppgiften att betäcka de oerhörda förluster, världsekonomien lidit. Delaktigheten däri kan ingen medborgargrupp undandraga sig. Våra statstjänare torde, trots vad de ha att anföra i motsatt riktning, tillhöra de över huvud taget bäst situerade sådana i hela Europa. Den tid när de kunde ha anledning med avund se på andra samhällsgruppers ekonomiska

möjligheter, är sedan länge förbi. I skyddad ställning kunna de, även om de nu efter hand få återfalla på sina under kristiden dock uppåt reglerade, ordinarie löner, lätt konstatera, att andra lida av ett vida tyngre betryck än det de själva ha att uppbära.

Såsom grund för dyrtidsreglering ha hittills socialstyrelsens prisindex utnyttjats. Många meningsskiljaktigheter ha förekommit rörande denna förutsättnings lämplighet för ändamålet. Här skola icke dessa skiftande åsikter refereras eller granskas. Hittills torde regleringsmetoden ifråga, om också ur skilda synpunkter bristfällig, kunnat försvaras. Men i fortsättningen synes den icke böra användas. Enbart den omständigheten att indexkalkylerna under ett skarpt och långvarigt prisfall bygga på prisuppgifter, som vid tiden för beräkningens tillämpning för längesedan upphört att praktiskt gälla, gör, när detta inträffar i en period med skarpt beskurna statsinkomster, behovet av nya löneförstärkningsgrunder oavvisligt.

Vilka nya grunder som därvid kunna ifrågakomma synas icke behöva föranleda långvarig tvekan. Räkna man med att de ordinarie lönerna äro, i förhållande till tjänsternas inbördes beskaffenhet och ansvar, rättvist avvägda, så torde, därest ett tillskott till dessa löner ännu någon tid kan vara oundgängligt, ett direkt procentuellt lönetillskott numera vara den naturliga formen. Till ett sådant kan dessutom, med hänsyn till de stora familjernas behov, fogas ett pr medlem enligt hittills gällande familjebegrepp beräknat familjetillägg.

Hur högt dyrtidstillskottet i förhållande till de ordinarie lönerna nu bör sättas, kan givetvis vara föremål för olika meningar. Ett ingående övervägande därav kan och bör lämpligen ske inom det utskott som har att förbehandla ärendet. Med hänsyn till att de nyreglerade lönerna torde — fränsett inbördes förskjutningar — i medeltal innesluta omkring 30 % lönestegring utöver de vid kristidens utbrott stipulerade lönesatserna, vilka i sin tur i flertalet fall hänförde sig till 1907—1908 års prisnivå, synas omkring 20 % lönetillskott — familjetillägg oräknat — vara en skälig övergångshjälp. Huruvida därvid någon maximigräns för grundlön behöver eller bör bibehållas torde också böra göras till föremål för utskottets övervägande. Även rätten för två med varandra gifta befattningshavares befogenhet att uppbära samma eller begränsade löner måste särskilt prövas.

Beträffande familjetillägg torde, därest sådana anses ofrånkomliga, böra stadgas, att de utgå först då enligt hittills godtagna normer för bidragsrätts försörjningsplikt föreligger för flera än två familjemedlemmar.

I övrigt synas beträffande särskilda tilläggsstadganden hittills gällande be-

stämmelser i vederbörande kungörelser kunna utan större ändringar anknytas till här ovan utvecklade grundprincip.

De sålunda föreslagna dyrtidstilläggsgrunderna äga i lönetekniskt avseende den förtjänsten, att de äro enkla och lätta att förstå och tillämpa. Den ordinarie lönen belopp är för de i löneordningens förteckningar upptagna befattningshavarna på förhand bestämt och tydligt utsatt. Även för övriga anställningshavare måste grundlönebeloppet i varje fall redan nu fastställas. Det procentuella lönetillskottet liksom också ett eventuellt familjetillägg ger sig därpå till omfattningen självt. Hela den oerhört inkrånglade labrynt, som den nuvarande dyrtidstilläggskonstruktionen skapar, kan, med dess dryga uträknings- och revisionskostnader, utan vidare försvinna. Också en hel bråte personliga dyrtidstillägg, som efter hand uppstått, enligt propositionen i flera tusental, med därav föranlett arbete, är, därest den nya tillskottsgrunden godkännes, avförd från arbetsprogrammet.

För de oreglerade verken förutsätter givetvis detta förslag, att, såsom hittills, provisoriska lönetillägg utgå, till dess verken ifråga hinna få löneordningen genomförd.

För att emellertid den väntade fortsatta prisfluktuationen nedåt i levnadskostnaderna icke skall förlora all direkt betydelse för löneläget, synes böra bestämmas, att, därest socialstyrelsens prisindex går ned under vissa siffror, det procentuella lönetillskottet minskas med vissa procent. Var dessa gränser lämpligast böra sättas, torde av utskottet böra närmare undersökas. Om lönetillskottet sättes till 20 % av ordinarie lön, må här förslagsvis ifrågasättas, att vid en index av under 170, lönetillskottet sänkes till 10 % samt att vid en sänkning av index under 140 %, allt lönetillskott utom familjetillägg bortfaller. De senare synas kunna strykas vid exempelvis en index under 130. Nere vid en sådan prinsnivå synas skäl icke förefinnas för staten att vidare meddela dyrtidstillskott i någon form. Däremot kan det tänkas, att en ytterligare skärpning av depressionen kan framtvinga en indragning av alla dyrtidstillägg, redan innan här ovan antydda indexgränser uppnåtts.

Den korta tid som för väckandet av en på proposition beroende motion står den enskilde riksdagsmannen till buds ävensom bristande tillgång på krafter för verkställande av erforderliga uträkningar ha föranlett undertecknad att nöja sig med att angiva vissa huvudlinjer för frågans lösning. På sätt som antytts, förutsättes, att den närmare detaljutformningen sker inom vederbörande utskott.

Under hänvisning till vad sålunda anförts hemställas,

att riksdagen efter därom av vederbörande utskott verkställd utredning med därpå fotat förslag må besluta omlägga grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statstjänst från nuvarande, på socialstyrelsens prisindex direkt beroende bestämmelser till stadganden om ett procentuellt tillskott tillsvidare å fastställda löner, i huvudsaklig överensstämmelse med ovan angivna riktlinjer, samt

att sålunda omarbetade, av riksdagen antagna dyrtidstilläggskungörelser må träda i kraft från den 1 juli 1922.

Stockholm den 8 mars 1922.

Rob. Karlsson
i Gasabäck.

I motionens syfte instämma

Sven Jönsson.

Lars Olsson.

P. Ödström.

